

Några nyare ord i svenskan

I följande lista förtecknas ett antal ord och fraser som uppfattats som relativt nya i svenskan och som varit aktuella i svensk dagspress 1994. En del av dem finns belagda tidigare men har inte tagits upp i de nyordslistor som förut publicerats i Språkvård (nr 1 och 4/1987, 1/1989, 1/1990, 1/1991, 2/1992, 2/1993, 2/1994). Anledningen till att dessa ord nu har kommit med kan vara att de märkbart ökat i användning eller att de används på ett annat sätt än tidigare. Det datum som anges efter ordförklaringen eller efter det första exemplet avser det tidigaste exemplet på ordets användning som vi träffat på. Liksom i de tidigare nyordslistorna anges slutligen också nyordens eventuella motsvarigheter i danska och norska.

Kompletterande synpunkter från läsarna på ordens ålder, betydelse och användning tas gärna emot!

alfaslang se *snabel-a*

Alkoholinspektionen ny myndighet, inrättad 1/1 1995. *I fortsättningen ska den som vill tillverka, importera, exportera eller sälja alkohol till restauranger kunna söka tillstånd hos en ny myndighet, alkoholinspektionen.* DN 23/9 1994

attityd ny användning i betydelsen "egen [uppkäftig] stil". *Latin Kings är ju den typen av band man går och tittar på antingen man gillar dem eller inte. De är kul, de har attityd, och de behövs.* DN 15/8 1994

bogvisir ny användning i bildlig betydelse. *Något kan man ändå fatta. Som att även de mest laddade ord småningom mister sin styrka – och glider över i nya användningsföror. Strax före jul beskrev en ekonom regeringens sätt att hantera statskulden: "Nu kör landet med öppet bogvisir".* SvD 31/12 1994

cyberrymd *Cyberpunkarna – den yngsta hackergenerationen – går ett steg vidare. De säger: "Låt oss skapa cyberrymden, låt oss skapa ett parallellt elektroniskt universum."* DN 16/6 1989. *Ordet cyberspace har författaren William Gibson till upphovsman. Hos honom syftar det på en sciencefictionvärld, alstrad av datorerna. I dag används det mera allmänt om den värld bredvid den vanliga världen – eller kanske snarare det universum – som bildas när datorer kopplas samman i jättelika nätverk. ...! Men ju mer det nya blir en del av vårt vardagsliv, desto större blir behovet av hanterliga svenskspråkiga benämningar. Engelskans cyberspace ersätts på många håll av cyberrymd. Då skall cyber uttalas /sy:ber/ och inte stukas till på engelska.* DN 20/11 1994 [jämför även *cyberspace* i nyordslistan i Språkvård 2/1993; no. *kyberrom*]

elektronisk motorväg benämning på det internationella datanätet, sett som en snabb och intensivt trafikerad kommunikationsled. *Efter det amerikanska presidentvalet 1992 stod det emellertid klart att USA i Bill Clintons och*

vicepresident Al Gores anda skulle satsa på "electronic superhighways", elektroniska motorvägar. SvD 4/2 1994 [da. elektronisk motorvej, no. elektronisk motorvei]

entrévärd *Dörrvakt har döpts om till entrévärd.* SvD 31/12 1994

EU-nämnden organ, inrättat 1994, för samråd med regeringen i frågor som rör Europeiska unionen.

femtiplus, vanl. skrivet **50+** (om person) som är över femtio år. *Tiden är inne för att ändra attityderna till alla 50+.* Mersmak 2/1995 [efter amer. eng. *fifty plus/50+*] – **femtiplussare** person som är över femtio år. *Ett tröstens ord kan man behöva när man nästan dagligdags har orsak att bry sin hjärna med förslaget till nytt pensionssystem och påminns om att det inte dröjer så många år tills man är att betrakta som femtiplussare.* SvD 18/3 1994

frigga friggebod. *En stor barnv. tomt, garage o frigga finns också.* DN 1/11 1992

Granskningsnämnden för radio och TV ny myndighet, inrättad 1994. Se även *Radio- och TV-verket*.

handikappombudsmannen ny myndighet, inrättad 1994. Förslag att inrätta en myndighet med detta namn fanns dock redan 1986.

härdsälta ökad användning i bildlig betydelse. *NN säger sig ha förståelse för att allmänheten reagerat kraftfullt mot det svenska bankväsendets härdsälta.* SvD 29/3 1993. *Jag är överty-*

gad om att vi riskerar en finansiell härdsälta. SvD 7/6 1994. *Ni driver landet mot ekonomisk härdsälta!* DN 6/4 1995

IT-samhälle [framtida] samhälle där informationstekniken (förkortat *IT*) spelar en viktig roll. *Informationsteknologi är det senaste modeordet i det politiska språket. I hela västvärlden sitter olika grupper och utreder hur vi ska förbereda oss för IT-samhället.* DN 9/8 1994 [da. *IT-samfund*]

mittåring person som är omkring 50 år. *Mittåringar som skaffat jobb berättar.* Mersmak 2/1995

mussjuka belastningsskada som orsakas av ensidigt arbete med datormus. *Musen i sin nuvarande tappning kommer att försvinna, tror NN. Därmed är troligen "mussjukan" ett övergående fenomen.* Gbg-P 20/10 1993 [da. *musesyge*, no. *musesjuka*]

nationalstadspark Regeringen beslutade på tisdagen om att införa begreppet *nationalstadspark* i naturresurslagen. *I samma proposition föreslås området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården nordöst om Stockholms centrum bli landets första nationalstadspark.* SvD 29/6 1994

nischa [in] sig specialisera sig. *Bonden Abrahamsson hade nischat in sig på lätrökta lanthöns.* SvD 8/6 1994. *Alla spelar samma musik för att överleva. I..I Då måste man nischa sig. Bara spela Dub till exempel.* Expressen 6/1 1995 – **nischning** *Alla ska se ut som fjollor! Ha! I..I Det där är jag lite tveksam till, det stämmer inte med den*

nischning som jag tror vi går emot.
Expressen 6/1 1995

näturf surfa på nätet, se detta uttryck.
Än så länge är det inte alldeles lätt att
"näturf", att utbyta post och hämta
hem information. DN 20/11 1994 [no.
nettsurfe] – **näturfare** Lillbrorsan
har blivit näturfare. [...] På näterna
sitter han vid sin Macintosh och nät-
surfar. DN 20/11 1994 [no. nettsurfer,
nettvandrer]

Radio- och TV-verket ny myndighet,
inrättad 1994. Radio- och TV-monopo-
lets upplösning har gjort att statsmak-
ten anser sig behöva nya myndigheter
på radio- och TV-området. Rege-
ringen föreslår riksdagen (prop
1993/94:160) att två nya statsorgan
inrättas. "Radio- och TV-verket" skall
ge de tillstånd för sändning som inte
regeringen själv ger. "Gransknings-
nämnden för radio och TV" skall er-
sätta den nuvarande Radionämnden
och se till att radio- och TV-bolagen
lyder de regler för sändningarnas
innehåll som staten ställer upp. SvD
27/4 1994

skarp vidgad användning i betydelsen
'bister', 'hård'. Det är skarpt läge,
dundrar sossarnas Göran Persson när
han presenterar partiets ekonomiska
plattform – och vi kvinnliga medbor-
gare fattar ingenting. – Äh, det är när
man står på post och måste vara
beredd att skjuta skarpt, förklarar
karlar som gjort lumpen. DN 4/9
1994. Beska sanningar nu har högt
värde senare, då de ökar legitimiteten
för "skarpa beslut". DN 26/8 1994.
Regeringen lägger inom några veckor
fram ett skarpt sparpaket för svenska

folket med skattehöjningar från den 1
januari. DN 8/10 1994. I Sverige fin-
ner man några av de klassiska narko-
tika- och vårdliberalerna i Nej till
EU:s ledning. De har ingen trovärdig-
het när de försöker beskriva sig själva
som garantier för fortsatt skarp narko-
tikapolitik i vårt land. DN 16/10 1994
[da. skarp]

smartkort Smartcard, smartkortet, finns
inte ännu annat än i Frankrike och i
norska Lillehammer, men ligger i
startgroparna och väntar på det kon-
tantlösa samhället. Kortet – den elek-
troniska plånboken – har helt enkelt
en mikrochip i stället för en magne-
tremsa – en miniatyrdator som lagrar,
bearbetar och analyserar data. SvD
30/11 1986 [ordfogningen smart kort
och det från engelskan direkt överför-
da smart-card dock belagda redan
1984, da., no. smartkort]

snabel-a rekommenderad benämning på
tecknet @, använt bl.a. i e-postadres-
ser. Alfaslangen – mer populärt kallad
snabel-a, bullen, örat eller snigeln –
är egentligen en förkortning för "vid",
på samma sätt som och-tecknet, &, är
en förkortning för "och". DN 15/10
1994 [da. snabel-a, no. kröllalfa]

strutseri Uppfödning av strutsar kan bli
en ny nisch för svenska bönder. Det
finns redan ett antal "strutserier" i
landet, och det största av dessa expor-
terade förra veckan 111 vuxna strut-
sar till Kanada. SvD 30/6 1994

surfa på nätet söka efter och utbyta
information på något internationellt
datanät. Det riktigt speciella med
Internet är att det inte kostar någon-

ting att utnyttja. Ett abonnemang för att logga in kostar, men att surfa runt på nätet är gratis. DN 20/11 1994 [jämför nätsurfa, nätsurfare da. surfe på nettet]

tidningsmaja I stället för att som nu lägga tidningarna i trappuppgången är det meningen att alla skall slänga sina tidningar i gröna tidningsmajor som ställs ut på gatorna. Tidningsmajan ställs ut efter städnatten när gatan är tom på bilar. På kvällen hämtas majan för tömning och nästa morgon ställs den på en annan gata som haft städnatt. SvD 19/10 1994

trobkning Att reta andra och vara uppkäftig, att ställa till trubbel och strul har fått en "finare" benämning: trobkning. Det är också en varnings-signal om större problem och ett för-stadium till mobkning. Trobkning, mobkning och brott följs åt. DN 9/12 1994 – **trobkbare** Det är viktigt att ta tag i trobbarna direkt. Det man tycker är ett litet problem – att barn tål att retas med varandra – kan snart utvecklas till mobkning och brottslighet. DN 9/12 1994

tutt-TV benämning på TV-underhållning med mycket lättklädda artister, särskilt med syftning på programmet Tutti frutti. I Robert Aschbergs "Diskutabelt" (...) diskuterade man senast begreppet "tutt-TV" (vilket åtminstone ur just språklig synpunkt måste betraktas som förvärv, ett av årets nyskapade ord). En reflektion man kan göra kring detta program är att det här med nyttan och skadan av bröstet i "Tutti frutti" är en sak. Men kan det verkligen vara nyttigt för den

mentala folkhälsan att folk i tiotusental sitter och tittar på "Diskutabelt" i mer än en timme en fredagskväll som denna? DN 5/12 1994

upprivarpolitik Under hösten kommer också delförslag som regeringen vill ha genomförda redan från kommande årsskifte. Dit hör en del av "upprivarpolitiken", delar av de regelsystem och lagar som de borgerliga genomfört men som socialdemokraterna vill avskaffa snarast. DN 19/9 1994

vallokalsprognos Vi har tidigare (...) fått frågan om ett lämpligt svenskt ersättningsord för exit poll och då svarat att vi nöjt oss med en förklarande omskrivning – t.ex. "uppgift från personer som lämnat vallokalen om hur de röstat" och liknande. Nu har behovet av en svensk benämning blivit allt tydligare. Här på DN översätter vi nu exit poll med vallokalsprognos. Ur brev från språkvårdaren på DN till Svenska språknämnden 29/4 1994 [da. valgstedsmåling, no. valgdagsmåling]

varumärkessnyltning det att utnyttja [associationerna till] ett känt varumärke för egna syften. Philip Morris (...) betraktar dock – oavsett effekten – reklamkampanjen som ett solklart fall av varumärkessnyltning. SvD 16/2 1994 – **varumärkessnyltare** Marlboro, vars varumärke av Financial World värderas till svindlande 35 miljarder dollar, högst i hela världen, brukar inte tveka att dra varumärkessnyltare inför rätta. SvD 16/2 1994

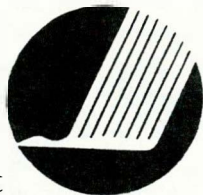
vimla ny användning i betydelsen 'röra sig bland mycket folk under sällskap-

liga former'. *Det var på tiden att alla polare, datafreaks och namnkunniga hackare träffades i... I biografsalongen "vimlade" de med kulmage tillsammans med 15-åringar. DN 9/5 1993 [jämför det likbetydande mingla i nyordslistan i Språkvård 2/1994]*

Återställare ny användning. *Fem "återställare" inom arbetsrättens område blir den nya regeringens första propo-*

sition. I... Det är fem punkter inom Las, Lagen om anställningsskydd och MBL, medbestämmandelagen, som regeringen nu ändrar till den tidigare skrivning[en]. SvD 21/10 1994 – återställarpolitik Regeringen Bildt inledde en "valfrihetsrevolution i välfärdspolitikerna". Nu kommer regeringen Carlssons återställarpolitik på område efter område. SvD 27/10 1994

Nordisk språksekretariat

søker pedagogisk konsulent (førstekonsulent).

Stillingen utlyses under forutsetning av at Språksekretariatet får bevilget tilstrekkelige midler.

Den som blir ansatt, vil få hovedansvaret for Språksekretariatets kurs- og informasjonsvirksomhet. Søkere bør ha akademisk utdanning med dansk, norsk eller svensk som ett av hovedfagene. Dessuten bør vedkommende ha undervisnings erfaring og bred kunnskap om språk-, kultur- og samfunnsforhold i Norden.

Arbeidsstedet er i Oslo. Lønnen er 234.131 norske kroner per år med tillegg for søkere bosatt utenfor Norge. Ansettelsen er begrenset til en periode på fire år. Personer i offentlige stillinger har rett til fire års permisjon for å gå inn i stillinger ved nordiske institusjoner.

Tiltredelse skjer fra 1. januar 1996 eller fra et senere tidspunkt.

Søknader sendes senest 10. september til:

Nordisk språksekretariat
Postboks 8107 Dep
N-0032 Oslo
Telefon: +47 22420570,
Telefaks: +47 22427676

Nærmere opplysninger om stillingen kan en få ved å henvende seg til sekretariatssjef Ståle Løland.

Nordisk språksekretariat er opprettet av Nordisk ministerråd som et språklig samarbeidsorgan i Norden. Sekretariatet arbeider for å bevare det språklige fellesskapet i Norden og for å fremme den nordiske språkforståelsen.